

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยาคารศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักการของการวิจัยตามแนวคิดของ Kemmis and Mc Taggart เป็นกระบวนการในการศึกษาประกอบไปด้วยการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติการ 3) การสังเกตการณ์ และ 4) การสะท้อนกลับ (องอาจ นัยพัฒน์. 2551 : 301 – 303) ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย
2. ความมุ่งหมายของการวิจัย
3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผลการวิจัย
6. ข้อเสนอแนะ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 21 คน ประกอบด้วย ผู้วิจัย 1 คน ครูที่ปรึกษา 18 คน ครูหัวหน้าระดับชั้นเรียน จำนวน 2 คน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 44 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธาน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 คน วิทยากร 2 คน ผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา 36 คน
3. กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ปีการศึกษา 2561 จำนวน 599 คน

ความมุ่งหมายในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23
3. เพื่อติดตามผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

1. ขั้นการวางแผน (Planning) ประกอบด้วย

1. ศึกษาสภาพ ปัญหาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ดำเนินการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูหัวหน้าระดับชั้น ครูและผู้ปกครองนักเรียน กำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนา วางแผนกำหนดการดำเนินกิจกรรม

2. ขั้นการปฏิบัติ (Action)

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยาดังนี้

1. การพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา โดย 1) การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบที่โรงเรียนเลยพิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบ ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2561 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการ วันที่ 26 – 27 กรกฎาคม 2561 ระยะเวลาการอบรมเชิงปฏิบัติการ 2 วัน 3) การดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยาตามขอบข่ายของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ด้าน 1) ประกอบด้วย

ผู้เรียนเป็นลูก ที่ดีของพ่อแม่ ผู้ปกครอง 2) ผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และ3) ผู้เรียนมีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม โดยดำเนินกิจกรรม 11 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมโลกสวยด้วยมือเรา(กิจกรรม 5 ส.) กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายสวย กิจกรรมภาษาพาเพลิน กิจกรรมคนดีศรีดงมะไฟ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย กิจกรรมนั่งสมาธิ กิจกรรมขยับนี้มีประโยชน์ กิจกรรมตาวิเศษ และ กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ความดี โดยดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน วงรอบที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2561 ถึง 30 กันยายน 2561 และ วงรอบที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2561 ถึง พฤศจิกายน 2561

3. ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation)

3.1 สังเกตการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา

3.2 สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ซึ่งได้รับมอบหมายให้สังเกตติดตามผล การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา

3.3 สัมภาษณ์ครูซึ่งเป็นกลุ่มผู้ร่วมวิจัย นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ผู้ให้ข้อมูล

3.4 นิเทศติดตามผล โดยเริ่มนิเทศติดตามผลตั้งแต่การอบรมเชิงปฏิบัติการวันที่ 26 – 27กรกฎาคม 2561 และขณะดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2561 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2561

3.5 สอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียน ด้านผู้เรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง

3.6 สอบถามความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัย เกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียน ด้านผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของทางโรงเรียนและด้านผู้เรียนมีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

4. ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection)

ร่วมกันวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา และรายงานผล

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพและปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา เป็นรายด้านดังนี้

1.1 สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา พบว่า

1.1.1 สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า จากการประชุมระดมความคิดเห็นของผู้บริหารครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา เกี่ยวกับปัญหาด้านพฤติกรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ปีการศึกษา 2561 พบว่า มีนักเรียนบางส่วนมีพฤติกรรมมาโรงเรียนสาย ไม่เข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง ไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ แต่งกายไม่ถูกระเบียบตามที่โรงเรียนกำหนด ไม่มีสัมมาคารวะ ขาดความอดทนอดกลั้นในการทำงาน หลบหนีห้องเรียน ไม่มีจิตอาสา ทิ้งขยะไม่ถูกที่ ไม่มีสมาธิในการเรียนส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และยังพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมเมื่ออยู่ที่บ้าน คือไม่ช่วยเหลืองานที่บ้าน กลับบ้านไม่ตรงเวลา ชอบเที่ยวกลางคืน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของนักเรียนจะนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นการเร่งด่วน

1.1.1.1 ด้านนักเรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ผู้ปกครอง พบว่า สภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน บางครอบครัวแยกทางกัน นักเรียนจะถูกรังแกไว้ให้อยู่กับญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งแก่ชรา บางครั้งไม่สามารถดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง

1.1.1.2 ด้านนักเรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน พบว่า นักเรียนบางคนยังไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางโรงเรียน แต่งกายไม่ถูกระเบียบ ไม่มีสัมมาคารวะไม่ตั้งใจเรียน ขาดความรับผิดชอบ มาโรงเรียนสาย ไม่เข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง ทิ้งขยะไม่ถูกที่

1.1.1.3 ด้านนักเรียนเป็นพลเมืองดีของชุมชน และของชาติ พบว่า นักเรียน บางคนยังไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกาของสังคม ฝ่าฝืนระเบียบแนวปฏิบัติ เห็นแก่ตัว และไม่ยอมช่วยเหลือผู้อื่นชอบกลั่นแกล้งเพื่อน แสดงกริยาที่ไม่เหมาะสมขาดสัมมาคารวะ

ต่อครู อาจารย์ และผู้ที่มาติดต่อราชการในโรงเรียน

1.2 ปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จากสภาพ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งบ่งบอกถึงปัญหาแต่ละด้าน เนื่องจาก

1.2.1 ครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ครูผู้ร่วมวิจัย คณะครู
ทุกคนได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองในการพัฒนานักเรียนตามรูปแบบและแนวทางในการ
พัฒนานักเรียนเหมือนๆ กันกับสถานศึกษาอื่น เพียงแต่ครูบางท่านยังขาดการทำงาน ที่เป็น
ระบบระเบียบแบบแผนของทางสถานศึกษา และบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจและ
ความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่

1.2.2 ด้านนักเรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง พบว่า นักเรียน
บางคนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง บ้างก็แสดง
พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่มีสัมมาคารวะ พูดไม่สุภาพกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ขาดความ
รับผิดชอบไม่ช่วยเหลืองานหรือไม่ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ชอบเที่ยวในเวลา
กลางคืน หรือกลับบ้านไม่ตรงเวลา

1.2.3 ด้านนักเรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน พบว่า นักเรียนบาง
คนยังไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางโรงเรียน แต่งกายไม่ถูกระเบียบตามที่ทางโรงเรียน
กำหนด แต่งกายไม่ถูกต้องตามวันและเวลา ขาดระเบียบวินัย เดินไม่เป็นระเบียบ ไม่ตั้งใจ
เรียน ขาดความรับผิดชอบ ไม่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ช่วยเพื่อนปฏิบัติงาน

1.2.4 ด้านนักเรียนเป็นพลเมืองดีของชุมชน และของชาติ พบว่า
นักเรียน บางคนยังไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกาของสังคม ฝ่าฝืนระเบียบแนวปฏิบัติ เห็นแก่ตัว
และไม่ยอมช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ช่วยกันดูแลทรัพย์สินสมบัติของทางโรงเรียน ทิ้งขยะไม่ถูกที่ และ
ไม่รู้จักการคัดแยกขยะ ไม่เสียสละเพื่อส่วนรวม

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนดง
มะไฟวิทยานั้น มี 3 แนวทาง ประกอบด้วย

2.1 การพัฒนาบุคลากร เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ
นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา

2.1.1 การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ คณะครูซึ่งเป็นผู้ร่วมวิจัย
ของโรงเรียนดงมะไฟวิทยา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ของนักเรียนเพิ่มขึ้น มีความพึงพอใจต่อการศึกษาดูงานของผู้ร่วมวิจัย อยู่ในระดับ
มากที่สุด

2.1.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้ร่วมวิจัยมีระดับความพึงพอใจต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมากที่สุด

2.1.3 การนิเทศติดตามผล ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ร่วมกันนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของครูผู้สอน ผู้ร่วมวิจัย และนักเรียน โดยการนิเทศติดตามพฤติกรรมจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และประเมินความพึงพอใจ เพื่อนำผลที่ได้จากการนิเทศติดตามมาปรับปรุง แก้ไข และหาแนวทางในการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2.2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์นักเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ผู้วิจัย และครูผู้ร่วมวิจัยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยใช้กิจกรรมทั้งหมด 11 กิจกรรมประกอบด้วย

2.2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง คือการทำกิจกรรมร้องเพลงชาติ ไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา กล่าวคำปฏิญาณตน ให้เสียงดัง และมีความพร้อมเพรียง

2.2.2 กิจกรรมโลกสวยด้วยมือเรา (กิจกรรม 5 ส.) คือการทำกิจกรรมทำความสะอาดห้องเรียน และเขตพื้นที่รับผิดชอบที่ทางโรงเรียนกำหนด ให้เสร็จก่อนเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติ

2.2.3 กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย คือ การฝึกให้นักเรียนมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน มีสัมมาคารวะ ใช้น้อยรู้จักเคารพผู้ใหญ่ โดยทำกิจกรรมตั้งแต่บริเวณหน้าประตู หลังทำกิจกรรมหน้าเสาธงเสร็จเรียบร้อย และก่อนเลิกเรียน

2.2.4 กิจกรรมภาษาพาเพลิน คือ การทำกิจกรรมให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายให้นักเรียนที่รับผิดชอบได้หาข้อมูล ความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่น่าสนใจมาพูดให้นักเรียนฟังในช่วงเวลาพักรับประทานอาหารทุกวัน

2.2.5 กิจกรรมคนดีศรีดงมะไฟ คือ การคัดเลือกนักเรียนที่มีความประพฤติที่ดี มีระเบียบวินัย มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยให้ครูที่ปรึกษาและผู้บริหารทำการคัดเลือกเพื่อมอบรางวัล และเกียรติบัตร

2.2.6 กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ คือ การทำกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ในช่วงเวลาชั่วโมงสุดท้ายของวันศุกร์ เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

2.2.7 กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย คือ กิจกรรมที่กำหนดขึ้นมาเพื่อให้ นักเรียนแต่งกายให้ถูกต้องตามกฎระเบียบของทางโรงเรียน โดยกำหนดการแต่งกายในแต่ละวันตามความเหมาะสม และฝ่ายกิจการนักเรียนจะตรวจการแต่งกายในช่วงเวลาหลัง เลิกแถว

2.2.8 กิจกรรมนั่งสมาธิ คือ การทำกิจกรรมนั่งสมาธิโดยให้ครูผู้สอน เป็น ผู้กำหนดตามความเหมาะสมก่อนเริ่มเรียนแต่ละชั่วโมง และนั่งสมาธิหลังจากทำ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์เรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ นักเรียน มีสติ รู้ตัว รู้คิด รู้ทำ ตั้งใจเรียน

2.2.9 กิจกรรมขยี้มนี้มีประโยชน์ คือ กิจกรรมที่ทำให้ นักเรียนเห็น ความสำคัญ และคุณค่าของขยะ ทิ้งขยะให้ถูกที่ตามที่ทางโรงเรียนกำหนด

2.2.10 กิจกรรมตาวิเศษ คือ กิจกรรมที่ให้นักเรียนที่เป็น คณะกรรมการนักเรียน นักศึกษาวิชาทหาร ได้ช่วยกันควบคุม กำกับดูแล พฤติกรรมของ นักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการประพฤติผิดระเบียบของทางโรงเรียน เพื่อแก้ไขพฤติกรรม ได้ทันเวลา

2.2.11 กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ความดี คือ การที่นักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยาได้ร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งกิจกรรมภายใน และกิจกรรมร่วมกับชุมชน

3. ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

3.1 ผลการพัฒนาบุคลากร พบว่า พบว่า ผู้ร่วมวิจัย มีความเข้าใจแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเป็นอย่างดี ให้ความร่วมมือในการ จัดกิจกรรมทุกกิจกรรม ทำให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีระเบียบแบบแผน แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น และมีความต่อเนื่องในการพัฒนานักเรียน โดยการ สังเกต สัมภาษณ์ และสอบถามความพึงพอใจในการพัฒนาบุคลากร คือ การศึกษาดูงาน โรงเรียนต้นแบบ มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และการอบรมเชิงปฏิบัติการมี ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3.2 ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา มีผลการพัฒนาตามตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

3.2.1 นักเรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง พบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่มากขึ้น ช่วยพ่อ แม่ ผู้ปกครองทำงาน ไม่เที่ยวดึก กลับบ้านตรง เวลามากขึ้น รู้จักการมีสัมมาคารวะการไหว้ ผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่ สังเกตจากเมื่อผู้ปกครอง

มาส่งที่หน้าโรงเรียนนักเรียนจะยกมือไหว้ผู้ปกครอง ไหว้พระที่หน้าโรงเรียน และทำความเคารพครู อาจารย์ ที่ยืนอยู่หน้าประตู

3.2.2 นักเรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมเมื่ออยู่ในโรงเรียนเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มาโรงเรียนตรงเวลา ทนทำกิจกรรมหน้าเสาธง แต่งกายถูกระเบียบ เข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง และทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจมากขึ้น ไม่หลบหนีการเรียน รู้จักการคัดแยกขยะ และทิ้งขยะให้ถูกที่ที่ทางโรงเรียนกำหนด ช่วยกันทำความสะอาดพื้นที่ที่รับผิดชอบพื้นที่สะอาดขึ้น มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อม ถ่อมตน ผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่ ซึ่งพฤติกรรมในภาพรวมของนักเรียนดีขึ้นในระดับที่น่าพอใจ

3.2.3 นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติและพลโลก พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น รู้จักการเสียสละและบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่วนรวมมากขึ้น ประพฤติปฏิบัติตัวเมื่ออยู่นอกโรงเรียนมีความเหมาะสม สืบเนื่องจากการร่วมกิจกรรมกับชุมชน นักเรียนมีความตั้งใจ และอยากเข้าร่วมกิจกรรม ได้รับคำชื่นชมจากผู้ที่อยู่ในชุมชน แสดงว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่สื่อถึงความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติและพลโลก

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 จากการพัฒนาโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ทำให้ได้วงรอบในการพัฒนา 2 วงรอบ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 จากการพัฒนาโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อนกลับ ทำให้ได้วงรอบในการพัฒนา 2 วงรอบ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. สภาพและปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา เป็นรายด้านดังนี้

1.1 ด้านผู้เรียน พบว่า สภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ต้องไปทำงานต่างถิ่น ปล່อยให้นักเรียนอยู่กับญาติ บางครั้งไม่

สามารถดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง นักเรียนบางคนไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง บ้างก็แสดงความก้าวร้าว ไม่มีสัมมาคารวะ พูดจาไม่สุภาพกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ขาดความรับผิดชอบไม่ช่วยเหลืองานหรือไม่ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ชอบเที่ยวนอกบ้าน หรือกลับบ้านไม่ตรงเวลา มีพฤติกรรมเลื่องในทางที่ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ ชูติมา มะโนมัย (2553 : หน้า 280 – 290) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงสง่า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศงขลา เขต 3 พบว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านดงสง่า ยัง ไม่มีความซนโดยเฉพาะด้านการแสวงหา ความรู้ นักเรียนไม่มีพฤติกรรมการประหยัดเท่าที่ควร ปัญหาด้านความซนยังปรากฏ อยู่ มีสิ่งของชาวบ้านหายเป็นประจำ นักเรียนไม่มีพฤติกรรมความมีวินัยเท่าที่ควร มี นักเรียนหลายกลุ่มที่พูดคุยกันด้วยคำพูด ที่ไม่สุภาพและไม่ให้ความเคารพผู้อาวุโสกว่า นักเรียนขาดความสามัคคีปรองดองกันมีเหตุทะเลาะวิวาทกันเสมอ นักเรียนตระหนกถึง คุณค่าของความมีน้ำใจน้อย ขาดความเสียสละ และขาดการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อ ส่วนรวม การที่จะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นทางโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนขึ้นเพราะการจัดกิจกรรมจะช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้จริง สอดคล้องกับ นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 164) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของ นักเรียนโรงเรียนบ้านชาพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่าสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจนต้องไปทำงานต่าง ถิ่นปล่อย ให้นักเรียนอยู่กับญาติ ซึ่งบางครั้งไม่สามารถดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง จึงทำให้นักเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับ ณัฐพร แก้วหาวงค์ (2560 : หน้า 188-189) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมหลักของ นักเรียน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมหนีเรียน มาโรงเรียนไม่ตรงเวลา ไม่ชอบเข้าร่วม กิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น พูดจาไม่ไพเราะ พูดจาไม่เหมาะสม ขาดระเบียบวินัย แต่ง กายไม่ถูกระเบียบ นักเรียนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียน จัดขึ้น ขาดความรับผิดชอบในการทำงานนักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เคารพผู้ใหญ่

1.2 สภาพและปัญหาด้านครู และบุคลากร พบว่า ครูผู้ร่วมวิจัย ไม่เข้าใจ รูปแบบและกระบวนการในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ขาดการ ปฏิบัติที่มีความต่อเนื่องไม่มีการนิเทศติดตามผล ทำให้ไม่สามารถพัฒนาคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามที่ควร

จะเป็น ซึ่งสอดคล้องกับ นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 164) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ครูขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการทำงานที่เป็นระบบและต่อเนื่องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขและพัฒนาเร่งด่วน

2. แนวทางการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

2.1 แนวทางการพัฒนาบุคลากร เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึง

ประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนามี 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 1) การศึกษาดูงาน โรงเรียนต้นแบบ 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเขียนแผนพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา 3) การนิเทศติดตามให้ความช่วยเหลือ และติดตามการดำเนินกิจกรรม โดยศึกษาและจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยมีความเข้าใจขั้นตอน กระบวนการ ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น มีความสอดคล้องกับ นิยม บุญมีทองอยู่ (2560 : หน้า 165) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 กล่าวไว้ว่าการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม 1)การศึกษาดูงานโรงเรียนตัวอย่าง 2)การอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.2 กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์นักเรียนโดยการจัด

กิจกรรม 11 กิจกรรม ประกอบด้วย 1)กิจกรรมหน้าเสาธง 2)กิจกรรมโลกสวยด้วยมือเรา (กิจกรรม 5 ส.) 3)กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย 4)กิจกรรมภาษาพาเพลิน 5)กิจกรรมคนดีศรีดงมะไฟ 6)กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ 7)กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย 8)กิจกรรมนั่งสมาธิ 9) กิจกรรมขยะนี้มีประโยชน์ 10)กิจกรรมดาวพิเศษ และ 11) กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน สร้างสรรค์ความดีเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้จริง สอดคล้องกับ พบว่า รจนา ภูทองไชย (2553 : หน้า 212-221) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของ

นักเรียนโรงเรียนบ้านคางสูงเจริญศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน การสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนตามขั้นตอนต่างๆ ทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย เกิดการพัฒนาด้านความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และ ความมีน้ำใจเพิ่มมากขึ้น และยังสอดคล้องกับ นิยม บุญมีทองอยู่ (2556: หน้า 164 – 167) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22 จากการวิจัยครั้งนี้ ได้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม การศึกษาดูงานโรงเรียนตัวอย่าง การอบรมเชิงปฏิบัติการ กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนมี 9 กิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมการออม กิจกรรมตักบาตรทำบุญด้วยใจ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม กิจกรรมการเดินแถวเป็นระเบียบ กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย และกิจกรรมอบรมในวันศุกร์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ และยังสอดคล้องกับ ญัฐพร แก้วหาวงค์ (2560 : 191) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาค่านิยมหลักของนักเรียน โรงเรียนท่าสงครามวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ กิจกรรม 6 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมเช้าวันใหม่ 2) กิจกรรมพบพระพบธรรม 3) กิจกรรมยิ้มไหว้ ทักทาย 4) กิจกรรมคนดีศรีท่าสงคราม 5) โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และ 6) กิจกรรมบอกเตือน เพื่อนสอนกัน จากการจัดกิจกรรมพัฒนาค่านิยมหลักของนักเรียน โรงเรียนท่าสงครามวิทยา ทั้ง 2 วงรอบ เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาค่านิยมหลักของนักเรียน โรงเรียนท่าสงครามวิทยา ให้เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีกตัญญูพ่อแม่ ครู อาจารย์ มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อย เคารพผู้ใหญ่ได้จริง

3. ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา โดยการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา และสรุปผลการดำเนินงานการพัฒนา ดังนี้

3.1 ผลการพัฒนาบุคลากร เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา พบว่า ผู้ร่วมวิจัย มีความเข้าใจแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเป็นอย่างดี ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรม ทำให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีระเบียบแบบแผนแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น และมีความต่อเนื่องในการพัฒนานักเรียน โดยการสังเกต สัมภาษณ์ และสอบถามความพึงพอใจในการพัฒนาบุคลากร คือ การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และการอบรมเชิงปฏิบัติการมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 166-167) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านชำพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22 ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านชำพิทยาคมเพิ่มขึ้น มีความพึงพอใจต่อการศึกษาดูงานและมีความพึงพอใจต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการของผู้ร่วมวิจัย อยู่ในระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์นักเรียนด้านผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียนและด้านผู้เรียนและผู้เรียนมีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ในวงรอบที่ 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และมีระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์นักเรียน ในวงรอบที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด จากการเปรียบเทียบความพึงพอใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์นักเรียนของผู้ร่วมวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านชำพิทยาคม ในวงรอบที่ 1 กับวงรอบที่ 2 พบว่า ผู้ร่วมวิจัยมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้น 0.46

3.2 ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนกิจกรรม พบว่า กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา 11 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมโลกสวยด้วยมือเรา (กิจกรรม 5 ส.) กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย กิจกรรมภาษาพาเพลิน กิจกรรมคนดีศรีดงมะไฟ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย กิจกรรมนั่งสมาธิ กิจกรรมขะยะนี้มีประโยชน์ กิจกรรมตาวิเศษ กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ความดี สามารถพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยาวินัย ให้เป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน เป็นพลเมืองที่ดีของชาติและพลโลกได้จริง ซึ่งคณะผู้วิจัย และผู้ปกครองมีความพึงพอใจในระดับมาก คณะผู้วิจัยเห็นควรให้มีการพัฒนาต่อไป โดยในที่ประชุมเห็นควรให้มี

การใช้กิจกรรม 5 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมหน้าเสาธง 2) กิจกรรมภาษาพาเพลิน 3) กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย 4) กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ และ 5) กิจกรรมขณะนี้ มีประโยชน์ เพราะกิจกรรมเหล่านี้ นักเรียนจะต้องปฏิบัติเป็นประจำ จึงจะเกิดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่เหมาะสม สรุปลผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ในวงรอบปีที่ 1 และในวงรอบปีที่ 2 คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา โดยจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา 11 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมโลกสวย ด้วยมือเรา (กิจกรรม 5 ส.) กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย กิจกรรมภาษาพาเพลิน กิจกรรมคนดีศรีดงมะไฟ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย กิจกรรมนั่งสมาธิ กิจกรรมขณะนี้ มีประโยชน์ กิจกรรมตาวิเศษ กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ความดี และสรุปลการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนได้มีการพัฒนาพฤติกรรมของตนเองดีขึ้น เป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน เป็นพลเมืองที่ดีของชาติและพลโลก ทำให้เป็นที่พึงพอใจของคณะผู้วิจัยและผู้ปกครอง ซึ่งมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหาร และครูควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างจริงจังเป็นระบบและต่อเนื่อง มีการส่งเสริมนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกให้มากยิ่งขึ้น

1.2 การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนควรมีระยะเวลาในการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลโครงการตามสภาพจริง เพราะคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเจตคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของนักเรียน

1.3 การนิเทศติดตามผลควรใช้วิธีการนิเทศที่หลากหลายจะสามารถพัฒนาบุคลากรให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ได้ดียิ่งขึ้น และดำเนินการนิเทศติดตามผลอย่างเป็นระบบจะทำให้การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรมีการเสริมแรงด้วยการสร้างขวัญกำลังใจในบางกิจกรรมด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนควรควบคู่กับการพัฒนาบุคลากรเพราะครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักเรียน มีความเข้าใจในบริบทของนักเรียนมากกว่าบุคคลอื่น โดยเฉพาะครูที่ปรึกษา

2.2 ควรพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนควรมีการพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะเป็นปัจจัยสำคัญต่อพฤติกรรมของนักเรียน